

## Частина IV

### Неперервна професійна підготовка фахівців

УДК:371.321.:378.147:616.314 – 057.875

Ярослава Кульбашна

## ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ

*У статті розглядається значення професійної майстерності викладачів системи вищої медичної освіти у розв'язанні проблем, які виникають у процесі формування професійної компетентності майбутніх стоматологів. Для оптимізації результату навчання згідно компетентнісного підходу, запропоновано використовувати структурно-компонентну модель, яка відображає формування професійної компетентності майбутніх фахівців і дозволяє педагогам удосконалювати кожен етап даного процесу.*

**Ключові слова:** вища освіта; діагностичне анкетування; конкурентоспроможність; майбутні стоматологи; професійна компетентність; професійна майстерність викладача; професійно важливі якості; структурно-компонентна модель; якість освіти.

**Вступ.** Кінець ХХ – початок ХХІ століття ознаменувався кардинальним реформуванням системи вищої освіти. Це спричинено необхідністю підвищення якості підготовки фахівців, уведення єдиних освітніх стандартів для порівняння результатів навчання, упровадженням компетентнісного підходу. Саме професійна компетентність майбутнього фахівця розглядається у сучасному суспільстві як показник якості освіти. Тому вивчення та аналіз особливостей процесу її формування в усіх галузях, зокрема медичній, стало пріоритетним завданням педагогічної науки. Одним із центральних об'єктів ідеї модернізації освіти сьогодення виявився педагог, від якого, у великій мірі, залежить забезпечення якості освіти шляхом підготовки компетентного фахівця. Про це свідчать дослідження вітчизняних і зарубіжних учених – педагогів, присвячені вивченню діяльності викладачів у сучасному вищому навчальному закладі: (Главацька А.О., 2013, Гриньова М.В., 2006, Зварич І.М., 2012, Корольов Б.І., 2011, Нестеренко Л., 2012, Стойчик Т.І., 2012, Субіна О.О., 2012, Введенський В.Н., 2003, Махотін, Д.А., 2012, Copeland W.D., 1994). Водночас, попри ґрунтовну розробку окремих аспектів, проблема виявилась багатогранною й потребує подальшого вивчення, зокрема, у системі вищої медичної освіти.

**Аналіз літературних джерел.** Вища вітчизняна школа сьогодення виконує важливу соціальну функцію: забезпечує фундаментальну, наукову, професійну та практичну підготовку майбутніх фахівців; приймає активну участь у розв'язанні задач державотворення, удосконаленні суспільних відносин, вихованні громадянина-патріота

України; формуванні інтелектуального потенціалу країни та основ інтернаціональної політики. Всі освітні процеси в Україні (мета, задачі, структура) визначені Законом України “Про освіту” (2002). Таким чином, діяльність викладача вищої школи, через яку реалізуються цілі вищої освіти, має високу соціальну значущість і спрямована на підготовку кадрів вищої кваліфікації усіх галузей, інтелектуальної еліти суспільства. Головною запорукою успішної діяльності викладачів у вищій школі вважають, поряд з глибокими фаховими, належні знання педагогіки, педагогічну компетентність, професіоналізм (Вітвицька С.С., 2006, Главацька А.О., 2013, Зварич І.М., 2012, Майборода В.К., 2012, Стойчик Т.І., 2012). В основі ефективної реалізації сучасних педагогічних завдань лежить переформатування взаємовідносин між учасниками навчального процесу, оскільки на зміну знаннєцентричній парадигмі освіти прийшла особистісно – гуманістична. Це означає, що обов'язок викладачів вищого навчального закладу полягає у допомозі не тільки професійного, а й особистісного становлення майбутніх фахівців, створенні атмосфери саморозвитку та творчості (Вітвицька С.С., 2006).

Для упровадження реформ необхідно, з одного боку, чітко окреслювати завдання викладачів у сучасному навчальному процесі вищої школи, з іншого – долучати студентську аудиторію, як суб'єктів, найбільш зацікавлених у отриманні якісної освіти, до вирішення освітніх завдань. Для цього між ними важливо взаєморозуміння щодо бажаного результату освіти (Зварич І.М., 2012, Луговий В.І., 2011). Як тлумачить В.І.Луговий

(2012), під навчальним результатом (learning outcomes) у контексті компетентнісного підходу, розуміють сукупність інформації, знання, розуміння, поглядів, цінностей, умінь, компетентностей, якими особа очікувано оволодіє після успішного завершення освітньої програми і які запропоновано узагальнено називати компетентностями. Таким чином, навчальні результати, до яких прагнуть учасники процесу професійної підготовки – це і є набуті компетентності. Виходячи із вищезазначеного, основним завданням педагогічної діяльності ВНЗ виявляється розвиток компетентного фахівця компетентними педагогами засобами сучасних педагогічних технологій. Професійно компетентним, на думку Т.І.Стойчик (2012, с.51), можна назвати педагогічного працівника, який на достатньо високому рівні здійснює педагогічну діяльність, педагогічне спілкування, досягає високих результатів у навчанні та вихованні молоді. Для успішного досягнення навчальної мети, науковці розглядають такі необхідні риси педагога: а) інтерес до людини і роботи з нею; б) здібності до розуміння людини; в) гнучкість (уміння швидко і вільно орієнтуватися в динамічних умовах спілкування; швидко змінювати психологічну і мовну взаємодію в залежності від ситуації спілкування); г) уміння підтримувати зворотній зв'язок у спілкуванні і прогнозувати наслідки взаємодії в конкретних педагогічних ситуаціях; д) достатні вербальні здібності; є) здібності до педагогічної імпровізації; ж) уміння застосовувати різноманітні засоби впливу, залежно від педагогічних ситуацій (М.В.Гриньова, 2006). Б.І.Корольов, (2011), наголошує про необхідність творчого підходу до роботи, здатностей до інновацій; компетенції в галузі інформаційно-комп'ютерних технологій; здатності до постійного самовдосконалення, а С.С.Вітовська (2006) виділяє важливі компоненти у структурі професійної педагогічної компетентності: професіоналізм знань, професіоналізм спілкування, професіоналізм самовдосконалення. Крім того, вони наголошують, що професійна компетентність педагогічного працівника є не тільки результатом освіти, але й самоосвіти. Серед основних проблем, які перешкоджають ефективній педагогічній діяльності у сучасних умовах, Субіна О.О. (2012), розглядає: відсутність мотивації до педагогічної діяльності (випадкові люди у ВНЗ) і відповідної психолого-педагогічної підготовки до моделювання складних педагогічних ситуацій та їх розв'язання; недостатню практичну підготовку; відсутність наставництва; відірваність від прогресивних наукових досягнень сучасної педагогічної науки.

Робота викладача вищого медичного навчального закладу поєднує три важливі компоненти: лікаря, науковця і педагога. Тому, в умовах

постійного нарощування інформації і технологій, необхідне безперервне удосконалення і володіння усіма, притаманними для кожної з складових, компетентностями (Лазоришенець В.В., 2010). Аналізуючи і погоджуючись з вищеприведеними поглядами науковців щодо загальних вимог ефективності педагогічної діяльності, розглянемо проблему професійної майстерності викладача стоматологічного профілю у контексті формування професійної компетентності майбутнього фахівця із застосуванням структурно-компонентної моделі цього процесу (рис.1).

Аналіз досвіду В.Н.Введенського (2003) і запропонованої моделі формування професійної компетентності майбутніх стоматологів, засвідчують, що педагогічну діяльність необхідно спрямовувати на задачі, закладені у кожному з структурних блоків. Тому, **метою** статті стало вивчення ролі професійної майстерності сучасного викладача у процесі формування компетентного майбутнього стоматолога.

**Уточнення рівня розуміння майбутніми стоматологами терміну “професійна компетентність”.** Аналіз наукових педагогічних джерел (Андрущенко В.П., 2005, Бібик Н.М., 2004, Введенський В.Н., 2003, Главацька А.О., 2013, Гриньова М.В., 2006, Зварич І.М., 2012, Корольов Б.І., 2011, Луговий В.І., 2011, Махотін, Д.А., 2012, Нестеренко Л., 2012, Сисоєва С.О., 2005, Стойчик Т.І., 2012, Субіна О.О., 2012, Chambers DW., 1993, Copeland W.D., 1994, Hart M., 1976)) і власний педагогічний досвід дозволили обґрунтувати і змодельовати процес розвитку професійної компетентності майбутніх стоматологів (рис.1). З даної моделі випливає, що у своїй педагогічній діяльності викладач ВНЗ повинен керуватись метою: сприяти досягненню майбутніми стоматологами професійної компетентності згідно вимог 5 – 7 рівня Національної рамки кваліфікацій. Щоб її досягти необхідно, на кожному етапі навчального процесу, чітко і послідовно наближати навчальний результат, який, як було зазначено вище, являє собою оволодіння необхідними компетентностями. Особливо корисно педагогам, з точки зору посилення мотивації студентів до участі у вдосконаленні навчального процесу, вивчати думки майбутніх фахівців щодо якості, актуальності навчального матеріалу, рівня його викладання, ідентифікації компетентностей шляхом систематичного опитування (Луговий В.І., 2011, Зварич І.М., 2012). Тому, першочерговим завданням постає *роз'яснення студентству сутності базового поняття сучасної освіти – “професійна компетентність”* і необхідності її цілеспрямованого розвитку, як основи досягнення конкурентоспроможності на національному і міжнародному ринку праці.

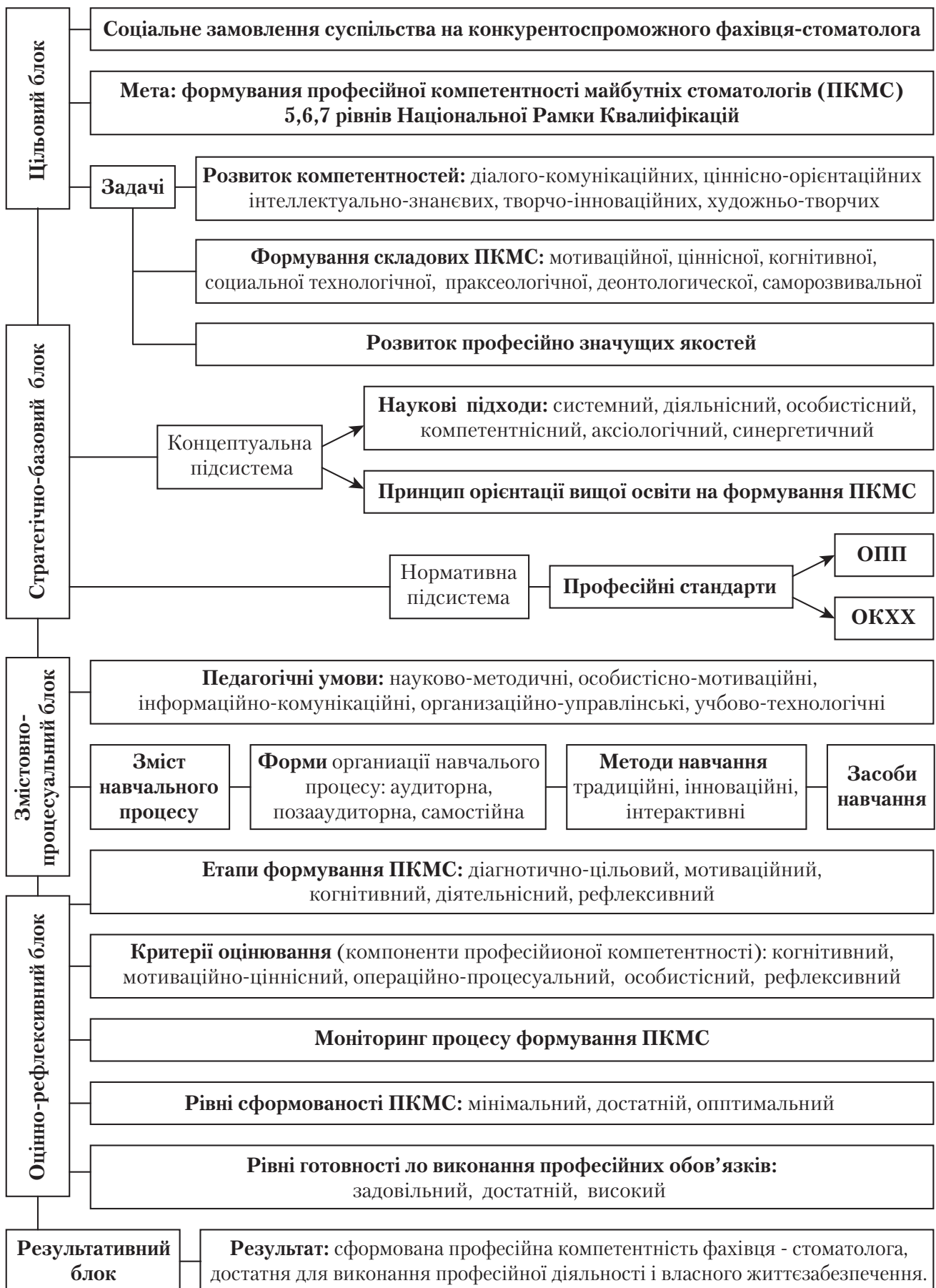


Рис.1. Модель формування професійної компетентності майбутніх стоматологів.

Таблиця 1

## Характеристика сприйняття майбутніми стоматологами понять “компетентність” і “професійна компетентність”

Оцінка сприйняття	“Компетентність”				“Професійна компетентність”			
	НМУ(у %)		УМСА(у %)		КИЇВ(у %)		УМСА(у %)	
	4 курс	5 курс	4 курс	5 курс	4 курс	5 курс	4 курс	5 курс
“Розумію”	67,0	<b>59,0</b>	77,1	<b>75,0</b>	63,5	<b>50,6</b>	72,1	<b>68,8</b>
“Не розумію”	2,9	<b>6,4</b>	5,1	<b>3,1</b>	2,4	<b>13,6</b>	10,1	<b>3,6</b>
“В загальних рисах”	28,0	<b>34,6</b>	16,5	<b>20,3</b>	26,3	<b>35,8</b>	16,5	<b>21,3</b>
Не сформулювали власне визначення/але вважають, що розуміють	35,1 /61,5	<b>25,8</b> /58,6	39,3 / 68,4	<b>24,7</b> /63,6	37,5 / 64,2	<b>27,1</b> /61,2	43,0/ 70,0	<b>29,9</b> / <b>57,0</b>
Не відповіли	2,1	<b>0</b>	1,3	<b>1,6</b>	7,8	<b>0</b>	1,3	6,3

Для уточнення рівня розуміння майбутніми стоматологами актуальних термінів “компетентність” і “професійна компетентність”, проведено дослідження серед студентів стоматологічних факультетів Національного медичного університету ім.О.О. Богомольця (м.Київ) – 4 курсу (178 особи), 5 курсу (230 ос.) та Української медичної стоматологічної академії (м.Полтава) – 4 курсу (132 ос.), 5 курсу – (192 ос.). Отримані результати представлені у таблиці 1.

Результати обробки анкет засвідчили, що 2,4 – 13,6% опитаних зовсім не розуміють сутності понять “Компетентність” і “Професійна компетентність”; 16,5 – 35,8%, тобто близько третини, – можуть окреслити їх лише в загальних рисах. Сформулювати своє сприйняття даних термінів не можуть 25,8 – 43,0%, тобто кожен 2-4 студент серед опитаних, причому нижчий рівень розуміння виявився щодо поняття “професійна компетентність”. Крім того, парадоксально, що з їх числа 57,0 – 70,0% відповіли, що розуміють сенс даного поняття. Це свідчить про сумнівність такого твердження. При глибокому аналізі виявилось, що навіть серед тих, хто вважав своє сприйняття цих понять правильним, тлумачення є досить приблизними, лише мінімально їх характеризують і, в основному, навіть не наближаються до адекватного розуміння. При аналізі цих визначень вони представлені однією-двома типовими ознаками, домінуючими з яких є: обізнаність у професії, професійна грамотність, кваліфікація, знання, уміння, відповідальність за

справу, досвід і т.д. Результати у групах суттєво не відрізняються. Таким чином, отримані дані засвідчили відсутність чіткого розуміння і сприйняття базових понять компетентнісного підходу. На жаль, провести аналогічне опитування серед викладачів виявилось неможливим, оскільки необхідно долати опір і небажання, прикриті заявами про занятість.

Професійна майстерність викладача вищого медичного навчального закладу, згідно мети сучасної освіти (відображена у моделі), спрямована на становлення конкурентоздатності майбутніх стоматологів на ринку праці. Сьогоднішню самооцінку її рівня майбутні фахівці визначили наступним чином (табл. 2).

Як видно з таблиці 2, відзначається явна подібність результатів у всіх групах. Початковий рівень вказали близько двох третин опитаних (62,0 – 70,8%), а неконкурентоздатними визнали себе до 9,6%. Отримані дані свідчать про недостатню увагу ВНМЗ до проблеми конкурентоздатності майбутніх фахівців.

**Розвиток загальних і спеціальних компетентностей у майбутніх стоматологів.**

Базовим поняттям і навчальним результатом у формуванні професійної компетентності майбутнього стоматолога є важливі галузеві компетентності майбутніх фахівців. Тому, зусилля викладача повинні спрямовуватись на *забезпечення їх максимального розвитку*. Ідентифікація компетентностей досягається, як зазначалось вище,

Таблиця 2

## Характеристика рівня конкурентоздатності за самооцінкою майбутніх фахівців

Самооцінка конкурентоздатності	Кількість осіб (у%)			
	НМУ		УМСА	
	4 курс	5 курс	4 курс	5 курс
Достатній	20,2	<b>26,5</b>	26,5	<b>31,7</b>
Початковий	70,8	<b>63,9</b>	67,5	<b>62,0</b>
Неконкурентоздатний	6,2	<b>9,6</b>	3,8	<b>5,3</b>
Не відповіли	2,8	<b>0-</b>	2,2	<b>1,0</b>

Таблиця 3

**Характеристика оцінки важливості загальних і спеціальних компетентностей  
майбутніми стоматологами**

Інтелектуально- знаннєві	Компетентності (класифікація за В.І. Луговим, 2009)								
	У %	Ціннісно- орієнтаційні	У %	Творчо- інноваційні	У %	Діалого- комунікативні	У %	Художньо- творчі	У %
Застосування знань на практиці.	87,0	Прагнення до успіху,	76,1	Робота в команді	77,8	Здатність працювати у міжнародному середовищі	40,4	Креативність	55,2
Здатність до навчання	73,5	Прийняття рішень	75,2	Здатність спілкуватися з фахівцями інших галузей	75,2	Усна і письмо- ва комунікація рідною мовою	40,0	Лідерство	44,3
Грунтовні базові професійні знання	70,4	Турбота про якість	71,3	Здатність працювати самостійно	70,0	Здатність пра- цювати у між- дисциплінар- ній команді	38,2	Ініціативність і підприємниць- кий дух	34,3
Базові загальні знання	61,3	Розв'язання проблем	63,9	Здатність до організації і планування	61,3	Міжособи- стісні уміння	27,4	Розуміння культури інших країн	26,1
Здатність до аналізу і синтезу	67,4	Здатність до критики і самокритики	54,8	Дослідницькі уміння	26,5	.	.	Розробка і управління проектами	20,4
Знання іноземної мови	56,1	Прийняття багато- культурності	26,1	Здатність адаптуватись до нових ситуацій	24,3	.	.		
Базові комп'ютерні уміння	41,3	Прибичність етичним цінностям	24,3	Уміння управляти інформацією	17,8	.	.		
		Деонтична	93,7						

емпіричним шляхом. Враховуючи універсальний набір загальних компетентностей, запропонований європейськими фахівцями (Луговий В.І., 2011), класифікацію В.І.Лугового (2012) та власний педагогічний досвід, проведено дослідження серед студентської аудиторії 5 курсу стоматологічного факультету НМУ ім.О.Богомольця (230 осіб), щодо сприйняття загальних і спеціальних компетентностей. Результати приведені у таблиці 3.

Як свідчать дані таблиці, майбутні стоматологи визнали актуальними всі представлені компетентності. Найменш значимі для них виявились діалого-комунікативні, творчо-інноваційні і частина ціннісно-орієнтаційних, які покладені в основу формування особистості майбутнього фахівця і формування міжнародної професійної компетентності (С.Древз, 2008). Таким чином, педагогам необхідно активізувати діяльність у пошуку шляхів корекції такої ситуації.

У запропонованій моделі важливе місце, поруч з необхідними компетентностями, займають *професійно важливі якості* майбутніх стоматологів, розвиток яких безпосередньо залежить від професіоналізму викладача, оскільки у процесі навчання і спілкування студенти спостерігають позитивний, або негативний взірець службової поведінки. Рівень сформованості цих якостей розкриває особистісний зміст професійної діяльності, впливає на мотивацію до праці, постановку

конкретних службових і життєвих цілей, відображає, у значній мірі, готовність майбутнього стоматолога до професійної діяльності і забезпечує становлення індивідуальної професійної концепції медичного працівника: особистісне бачення професійних проблем, змісту, способів і прийомів праці, подолання організаційних труднощів (Кульбашна Я.А., 2013, Лазоришенець В.В., 2010).

Виходячи з структурно-компонентної моделі, зусилля педагогів повинні спрямовуватись на розвиток складових професійної компетентності: мотиваційної, ціннісної, особистісної, соціальної, технологічної сучасними інноваційними педагогічними засобами; оволодіння і застосовування відповідних підходів: особистісного, системного, компетентнісного, акмеологічного, діяльнісного; проводити моніторинг процесу формування професійної компетентності доступними засобами для визначення рівня його сформованості і своєчасної корекції. Для досягнення оптимального освітнього результату, професійна майстерність викладачів повинна відповідати високому рівню компетентності. Його оцінка, а також виявлення інших причини, які перешкоджають оволодінню професійною компетентністю проведено дослідження думки студентів з цього питання (табл. 4).

Як свідчать отримані дані, некомпетентність викладачів посідає друге місце серед перешкод на шляху опанування професійною компетентністю і

**Характеристика причин, які перешкоджають процесу формування професійної компетентності майбутніх стоматологів**

№ пп	Причини, які перешкоджають формуванню професійної компетентності	Кількість студентів (у %)			
		НМУ		УМСА	
		4 курс	5 курс	4 курс	5 курс
1.	Власна пасивність	23,6	22,6	27,8	44,8
2.	Низький рівень компетентності викладачів	<b>44,4</b>	<b>55,2</b>	<b>62,0</b>	<b>29,7</b>
3.	Перевантаженість навчальної програми	84,2	53,5	53,2	45,3
4.	Інші	14,1	15,6	10,1	16,1
5.	Не відповіли	5,0	0	13,4	17,2

відповідає переконанням 29,7-62,0% опитаних. Таким чином, за оцінкою майбутніх стоматологів рівень професійної майстерності викладачів потребує підвищення.

**Висновок.** Аналіз науково – педагогічної літератури і дані власних досліджень свідчать, що професійна майстерність викладача системи вищої медичної освіти є одним з основних факторів успішності процесу формування професійної компетентності. Але, згідно аналізу думки

майбутніх стоматологів, на даному етапі її рівень не відповідає, у повній мірі, запитам сучасної освіти. Для удосконалення професійної майстерності педагогічних кадрів необхідно застосування інноваційних освітніх підходів і педагогічних технологій. Одним з шляхів вирішення проблеми може стати упровадження атестації педагогічних кадрів з присвоєнням кваліфікаційної категорії викладача вищого медичного навчального закладу.

#### Література

**Бібік Н.М.** Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз /Н.М.Бібік// Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики [за ред. О.В.Овчарук] – К.: “К.І.С.”, 2004. – С.47-52.

**Введенський В.Н.** Моделювання професійної компетентності педагога /В.Н.Введенський // Педагогіка. – 2003. – №10. – С.51-55.

**Вітвицька С.С.** Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.

**Главацька А.О.** Структурні компоненти професійної компетентності педагога вищої школи /А.О.Главацька // Педагогічний процес: теорія і практика. 2013.- №3.- С.46-54.

**Закон України** “Про вищу освіту”. – //Освіта. – 20-27 лютого 2002 р.

**Зварич І.М.** Зворотний зв'язок у процесі оцінювання педагогічної компетентності викладачів США /І.М.Зварич// Вища освіта України. – 2012.- №3 (дод.1). – С.442-455.

**Корольов Б.І.** Особливості діяльності викладача в умовах модернізації вищої освіти України. Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі: Монографія /За заг. ред. В.П. Андрущенко, В.І. Лугового. – К.: “Педагогічна думка”, 2011. – С.88-105.

**Кульбашна Я.А.** Формування професійно значущих якостей у майбутніх стоматологів – невідкладна складова розвитку професійної компетентності /Я.А.Кульбашна //Вища освіта України. 2013. – №2 (Дод.1). – С.111-119.

**Лазоришинець В.В.** Подальші шляхи розвитку вищої медичної освіти України /Лазоришинець В.В., М.В. Банчук, О.П. Волосовець та ін.// Медична освіта. – 2010. – № 2.- С.-8-17

**Луговий В.І.** Ключові поняття сучасної педагогіки: навчальний результат, компетентність, кваліфікація /Луговий В. І., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. // Педагогічна і психологічна науки в Україні / НАПН України. – К., 2012. – Т. 1: Загальна педагогіка та філософія освіти. – С. 23–38. – Бібліогр.: 29 назв

**Луговий В.І.** Ідентифікація складу і структури компетентностей – ключова умова підвищення ефективності викладання та оцінювання результатів у вищій школі /В.І.Луговий, О.М.Слюсаренко, Ж.В.Таланова//Вища освіта України. – 2011. – № 3. – С.9-13.

**Майборода В.К.** Проблеми деонтологічної підготовки у системі вищої професійної освіти /В.К.Майборода, В.Ю.Артемов / Проблеми освіти. – 2012.-№73. – С.11-15.

**Махотін Д.А.** Проблема сертифікації профессорсько-преподавального складу вузу /Д.А.Махотін// Проблеми освіти. – 2012. – №73. – С.21-25.

**Нестеренко Л.** Педагогічні умови розвитку психолого-педагогічної культури викладача ВНЗ /Л.Нестеренко// Проблеми освіти. – 2012. – №73. – С.200-206.

**Стойчик Т.І.** Професійна компетентність педагогічного працівника в контексті сучасної освіти /Т.І.Стойчик// Проблеми освіти. – 2012. – №70. – С.50 – 53.

**Субіна О.О.** Професійна майстерність та особисті якості викладача у сучасній системі освіти України. /О.О.Субіна // Вища освіта України. – 2012.- №3 (дод.1). – С.378-386.

**Педагогічні технології:** теорія та практика: [навч.-метод. посібник] / [за ред. проф. М.В. Гриньової]. – Полтава: АСМІ, 2006. – 230 с.

**Педагогічна творчість:** методологія, теорії, технології / [Андрущенко В.П., Сисоєва С.О., Гузій Н.В. та ін.]; за ред. Сисоєвої С.О., Гузій Н.В. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – 183 с.

**Drews S.** (2008). Auslandsaufenthalte als ein Instrument zukunftsreicher Qualifizierung.Bildung für Europa, Juni, 10-12.

**Copeland W.D.,** Birmingham C., DeMeulle L. (1994) Making meaning in classrooms (an investigation of cognitive processes in aspiring teachers, experienced teachers, and their peers) American Educational Research Journal, 31,166–196

### References

**Bibik N.M.** Competence approach: a reflexive analysis / N.M.Bibik // Competence approach in modern education: international experience and Ukrainian perspective. Biblioteka Educational Policy [by red.O.V.Ovcharuk]/N.M. Bibik // "K.I.S." 2004. – С.47-52. (in Ukrainian)

**Vvedenskyi V.N.** Modeling the competence of the teacher /V.N. Vvedenskyi// Pedagogika. – 2003. – №10. – С.51-55. (in Ukrainian)

**Vitvytska S.S.** Basics of High School Education: Handbook for module-rating system for teaching students of master. – Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2006. – 384 p. (in Ukrainian)

**Hlavatska A.O.** Structural components of professional competence of teacher of high school / A.O.Hlavatska // Pedagogichnyi protses: teoriia i praktyka. – 2013. – № 3. – P.46-54 (in Ukrainian)

**Law of Ukraine** "On Higher Education": Osvita. – 20-27 liutoho 2002 r (in Ukrainian)

**Zvarych I.M.** Feedback in the assessment of pedagogical competence of teachers USA /I.M.Zvarych// Vyshcha osvita Ukrainy. – 2012.- #3 (dod.1). – S442-455 (in Ukrainian)

**Korolov B.I.:** Features of the teacher in the modernization of higher education in Ukraine. Psychological and pedagogical principles of designing innovative technology teaching in higher education: Monohrafiia /Za zah. red. V.P. Andrushchenka, V.I. Luhovoho. – K.: "Pedagogichna dumka", 2011. – S.88-105 (in Ukrainian)

**Kulbashna Ya.A.** Formation of professionally significant qualities of future dentists – emergency component of professional competence /Ya.A.Kulbashna //Vyshcha osvita Ukrainy. 2013. – #2 (Dod.1). – S.111-119 (in Ukrainian)

**Lazoryshynets V.V.** Further the development of higher medical education in Ukraine /Lazoryshynets V.V., M.V. Banchuk, O.P. Volosovets ta in.// Medychna osvita. – 2010. – # 2.- S.-8-17 (in Ukrainian)

**Luhovyi V.I.** Key concepts of modern pedagogy: learning outcomes, competence, qualification / Luhovyi V. I., Sliusarenko O. M., Talanova Zh. V. // Pedagogichna i psykholohichna nauky v Ukraini / NAPN Ukrainy. – K., 2012. – T. 1: Zahalna pedagogika ta filosofiia osvity. – S. 23–38(in Ukrainian)

**Luhovyi V.I.** Identification and structure of competences – a key condition for improving the efficiency of teaching and assessment results in high school /V.I.Luhovyi,O.M.Sliusarenko,Zh.V.Talanova//Vyshcha osvitaUkrainy. – 2011. – # 3. – S.9-13 (in Ukrainian)

**Maiboroda V.K.** Problems deontological training in higher educational system /V.K.Maiboroda, V.Yu. Artemov / Problemy osvity. – 2012.-#73. – S.11-15(in Ukrainian)

**Makhotin D.A.** The problem of sertycation of high school teaching team /D.A.Makhotin// Problemy osvity. – 2012. – #73. – S.21-25 (in Ukrainian)

**Nesterenko L.** Pedagogical conditions of psycho-pedagogical culture of the university teacher /L.Nesterenko// Problemy osvity. – 2012. – #73. – S.200-206 (in Ukrainian)

**Stoichyk T.I.** Professional competence pedagogical employee in the context of modern education /T.I.Stoichyk// Problemy osvity. – 2012. – #70. – S.50 – 53(in Ukrainian)

**Subina O.O.** Professional skills and personal qualities of the teacher in modern education system in Ukraine./ O.O.Subina // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2012.- #3 (dod.1). – S.378-386 (in Ukrainian)

**Teaching technology:** theory and practice [Textbook] / [za red. prof. M.V. Hrynovoi]. – Poltava: ASMI, 2006. – 230 s. (in Ukrainian)

**Creativity: methodology,** theory, technology / [Andrushchenko V.P., Sysoieva S.O., Huzii N.V. ta in.]; za red. Sysoievoi S.O., Huzii N.V. – K.: NPU im. M.P. Drahomanova, 2005. – 183 s. (in Ukrainian)

**Drews S.** (2008). Auslandsaufenthalte als ein Instrument zukunftsreicher Qualifizierung.Bildung für Europa, Juni, 10-12.

**Copeland W.D.,** Birmingham C., DeMeulle L. (1994) Making meaning in classrooms (an investigation of cognitive processes in aspiring teachers, experienced teachers, and their peers) American Educational Research Journal, 31,166–196

Ярослава Кульбашна

**ПРОФЕСИОНАЛЬНОЕ МАСТЕРСТВО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СТОМАТОЛОГОВ**

В статье рассматривается значение профессионального мастерства преподавателя системы высшего медицинского образования в решении проблем, которые возникают в процессе формирования профессиональной компетентности будущих стоматологов. Для оптимизации образовательного результата согласно компетентностного подхода, предложено использовать структурно-компонентную модель, которая отражает формирование профессиональной компетентности будущих специалистов и позволяет педагогам усовершенствовать каждый этап данного процесса.

**Ключевые слова:** высшее образование; будущие стоматологи; диагностическое анкетирование; качество образования; конкурентоспособность; профессиональная компетентность; профессионально важные качества; профессиональное мастерство; структурно-компонентная модель.

Yaroslava Kul'bashna

**TEACHERS PROFESSIONAL SKILL AS A BASIS FOR PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE DENTISTS**

The article considers the importance of professional skills and personal qualities of teachers for solving main educational problems in the professional competence formation of future dentists. In determining the tasks for each stage of the process according to modern education competency approach is proposed to use structural component model that reflects the development of professional competence of future dentists. With this model implies that the teachers activities should be guided by the idea of a future dental professional competence forming as required 5 – 7 of the National Qualifications Framework. As the basic concept in modern education “professional competence” is declared. Student’s understanding of it sense in two Ukrainian high dental schools (732 person) is researched. Also self – estimation of today’s level of future dentists competitiveness in the domestic and international market, their perception of general and specific competences is discussed. Analysis of scientific literature and own investigations confirms that the professionalism of the teacher is an important factor in the success of professional competence forming process in high school. According to future dentist’s self estimation, the level of it needs improvement.

**Keywords:** competitiveness; diagnostic questionnaires; future dentists; higher education; professional competence; quality; structural-component model; teacher’s professional skills; vocational important quality.

**Рецензенти:**

Сисоева С.О. – д. пед. н., проф., член.-кор. НАПН України  
Цехмістер Я.В. – д.пед.наук, проф.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2014

УДК 378: [373.3+37.013.77]

Людмила Козак

**ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ**

У статті обґрунтовується актуальність формування дослідницьких компетенцій майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології у підготовці до інноваційної професійної діяльності; розкрито сутність понять “дослідницька компетентність”, “дослідницька компетенція”; визначено зміст дослідницьких компетенцій майбутніх викладачів та умови їх формування; представлено форми організації науково-дослідницької роботи магістрантів дошкільного профілю.

**Ключові слова:** компетентність; компетенція; дослідницька компетенція; науково-дослідна діяльність; інноваційна діяльність; майбутній викладач.

**Вступ.** Залучення майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до проведення наукових досліджень у галузі професійної діяльності є одним із основних завдань магістратури вищого навчального закладу. Адже, глибоке розуміння суті педагогічних явищ, інноваційне

розв’язання неординарних педагогічних завдань неможливе без оволодіння методами наукового пізнання, ознайомлення з логікою дослідницького процесу, досвіду аналізувати і передбачати його подальший розвиток (Вітвицька С.С., 2003, с. 25).